

9. Збірник Законів та розпоряджень робітничо-селянського уряду України за 1929 рік. Харків : Укрголовліт Третя друкарня ім. т. Фрунзе Держтресту «Харполіграф», 1929. 1172 с.
10. Охорона здоров'я в УРСР: Основні закони та урядничі розпорядження; за ред. М. Спаського, С. Сокольського. Київ - Харків : Медичне видавництво, 1932. 260 с.

Ольга Мурашова

СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА ПОДІЛЛІ В 1920-Х РР.

Анотація. У статті на основі архівних документів та наукового доробку вчених висвітлено особливості соціального забезпечення на Поділлі у 1920- рр. Визначено, що соціальна політика була одним із напрямків внутрішньої політики радянської влади. Проаналізовано основні види соціальної допомоги для міського та сільського населення.

Ключові слова: Поділля, соціальна політика, соціальне забезпечення, безробіття, пенсії.

Olha Murashova

SOCIAL SECURITY IN PODILLIA DURING THE 1920S.

Abstract. The article, based on archival documents and scientific works, highlights the features of social security in Podillia in the 1920s. It is determined that social policy was one of the directions of the internal policy of the Soviet government. The main types of social assistance for the urban and rural population are analyzed.

Keywords: Podillia, social policy, social security, unemployment, pensions.

Соціальна політика держави є складовою частиною її внутрішньої політики, що спрямована на розвиток, власне, соціальної сфери, задоволення потреб та інтересів громадян, окремих соціальних груп, та підвищення рівня добробуту суспільства. В умовах становлення ринкової економіки, коли виникає певна соціальна нерівність та погіршується життєвий рівень населення, завданням держави є подолання цих негативних моментів. Право на соціальний захист передбачено Конституцією України. Згідно Основного закону кожен громадянин має право на підтримку з боку держави у разі повної або часткової втрати працездатності, годувальника, набуття статусу безробітного, а також у старості або інших випадках, передбачених законодавством. Соціальний захист, власне, передбачає гарантування належного рівня життя громадянам. Провідні західноєвропейські держави дійшли висновку, що саме ефективна соціальна політика сприятиме утвердженню авторитету та визнанню держави як всередині, так і на міжнародній арені.

Проблеми реалізації соціальної політики в Україні, зокрема і на Поділлі, висвітлено у працях О. Мельничука, О. Мельничук, В. Шарпатого, О. Мурашової, М. Олійника та ін.

Варто підкреслити, що упродовж 1920-х рр. відбулася низка соціальних ініціатив, спрямованих на вирішення різноманітних суспільних проблем, що стали наслідком військових кампаній та економічної розрухи.

Законодавче оформлення соціального забезпечення відбулося після приходу більшовиків до влади у 1917 р. Тоді ж було розроблено низку нормативних актів, положення яких визначали повне соціальне страхування найманих робітників, міської та сільської бідноти. Саме в умовах голоду та господарської розрухи необхідно було якнайшвидше розробити комплекс заходів для подолання цих негативних явищ. Тому уже в листопаді 1917 р. було прийнято рішення про створення Народного комісаріату державної опіки, який у квітні 1918 р. було перейменовано в Народний комісаріат соціального забезпечення.

Реалізація політики соціального забезпечення на Поділлі мала свої характерні особливості. Радянські війська лише з третьої спроби захопили цю територію, а діяльність відповідних органів влади стала більш стабільною у 1920 р. На цій території були відсутні великі промислові підприємства, а тому і відчувався брак пролетаріату, на який, здебільшого опиралися більшовики. Відсутні була і матеріально-технічна база, адже тут було незначна кількість страхових організацій. Для Подільської губернії характерним було суттєве скупчення біженців через її прикордонне становище. За висновками Мельничука О. та Мельничук О. на цій території на початку 1920-х рр. нараховувалося близько 15 тис. біженців. Вони, відповідно, також потребували соціальної допомоги. Таким чином, зважаючи на усі перелічені особливості регіону, радянський уряд поставив перед собою завдання організувати роботу відділів соціального забезпечення [1, с.158].

Становище радянської влади на Поділлі було досить нестабільним і політика соціального забезпечення здійснювалася неплановірно. Це, насамперед, залежало від продовольчого забезпечення в окремих повітах.

Так як саме селянство Поділля складало найчисельніший контингент радянської армії, саме їх частка переважала в отриманні соціальної допомоги. Жителі міст отримували допомогу переважно продуктами харчування, одягом та паливом, тоді як селянам сприяли у проведенні посівної кампанії.

Глибока економічна криза спричинила зростання безробіття. Крім економічних чинників, на рівень безробіття впливала також політика підприємств, спрямована на скорочення персоналу. Так, на цукрових заводах у 1921-1922 рр. проводилися масові звільнення членів профспілок, особливо тих, хто мав власне господарство або вважався ненадійним. Масові звільнення на цукрових заводах у січні 1922 року були частиною кампанії з «очищення» промисловості від «неблагонадійних» елементів. З 6470 членів профспілки було звільнено 3358 осіб, причому першими під скорочення потрапили ті, хто мав власне господарство або був пов'язаний з колишніми власниками. Це

свідчить про посилення політичних репресій та спроби встановити повний контроль над промисловими підприємствами.

Для подолання наслідків зростання безробіття в регіоні у 1923 р. почали створювати колективи та артілі безробітних. На кінець 1924 р. в губернії було 64 колективи з 1201 безробітним, зокрема – з 132 підлітками, а за даними Подільського губстатбюро – 70 з числом зайнятих – 1500 осіб. Громадські роботи проводилися лише у Вінниці. В середньому щодня до них залучалося майже 60 осіб. Загальна кількість безробітних у січні 1924 р. складала 9532 особи й досягла максимуму в серпні – 11601 особи.

Рішення ліквідувати біржі праці у січні 1925 року призвело до дезорганізації системи працевлаштування. Створені замість них посередницькі бюро, що працювали на засадах самоокупності, виявилися неефективними. Основними причинами цього стали відсутність достатнього фінансування та небажання підприємств платити за їхні послуги. В результаті, бюро не змогли налагодити стабільну роботу і були змушені скоротити свою діяльність [2, с.145].

На відміну від сучасної пенсійної системи, в період НЕПу основним видом соціального забезпечення для найманих працівників було страхування, кошти на яке виділялися підприємствами. Державні пенсії були доступні лише інвалідам війни та праці, однак через бюрократичні перешкоди та складну процедуру оформлення їх отримувала незначна кількість осіб. Так, у жовтні 1923 року в Кам'янецькій окрузі лише 62 людини отримували державну пенсію.

Комітети взаємодопомоги відігравали ключову роль у системі соціального забезпечення сільського населення України в 1920-х роках. Створені на підставі партійних та урядових постанов, вони надавали різноманітну допомогу незаможним селянам, включаючи матеріальну підтримку, медичне обслуговування та інші види соціальної допомоги.

Важливу роль товариства відігравали в посівний період. У такий важкий для бідняка час вони частково або повністю видавали насіння, забезпечували реманентом необхідним для обробки земельних ділянок та продуктами харчування. У кожному товаристві на обліку перебували селянські господарства, що потребували матеріальної допомоги. Першочергову допомогу отримували червоноармійці або члени їх родин, сироти, вдови, інваліди.

Соціальна підтримка сільського населення сприяла підвищенню продуктивності праці. Суттєву роль відіграли грошові субсидії. В архівних документах є чимало заяв малозабезпечених категорій селянства з проханням отримати грошову позичку чи натуральну допомогу. Не маючи підтримки з боку влади СТВ рятівною організацією до якої кожен нужденний селянин мав змогу звернутися у скрутний момент.

У селах, власне, як і в містах діяв принцип жорсткого врахування стану осіб, що претендували на отримання матеріальної допомоги. Саме його дотримання було компетенцією апарату СТВ, який контролював наявність родин червоноармійців, які потребували матеріальної допомоги для утримання інваліда. Водночас СТВ оформляли документи для лікування (історії хвороби, група

інвалідності, діагноз), формували списки пенсіонерів, перевіряли достовірність висновків медичної комісії, майновий стан підопічних. Власне, призначенням пенсійних виплат займалися створені при окружних інспектурах комісії, які, відповідно, виписували розрахункові та пенсійні книжки. Їх розсилку виконували районні та сільські СТБ [4, с.176].

Таким чином, соціальне забезпечення офіційно вважалося одним із напрямків політики радянської влади, законодавче оформлення якої відбулося ще у 1917 р. Однак матеріальних ресурсів для її повноцінної реалізації держава не мала. Соціальну допомогу отримувала незначна кількість населення, зокрема і через складну бюрократичну процедуру.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Мельничук О.А., Мельничук О.Ф. Організація соціального забезпечення на Поділлі на початку 20-х рр. XX ст. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія. – Вип. 6. - Вінниця, 2003. - С. 157-162.
2. Олійник М. П. Реалізація соціальної політики більшовиків на Поділлі в роки непу. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету, 2017, вип. 48. С. 143-147
3. Шарпаций В.Г. Становлення та функціонування системи соціального забезпечення в Українській РСР в 1920 30-х рр.: історичний аспект: дис. доктора іст. наук: 07.00.01 – історія України. К., 2007. 380 с.
4. Мурашова, О. П.(2019). Соціальна політика радянської влади в Україні у 20-х рр. XX ст.(дис...канд. іст. наук : 07.00.01–історія України), Київ, 236 с.

Анатолій Бойта

ОПІР СЕЛЯН МОГИЛІВЩИНИ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ

Анотація. Дослідження підготовлене за матеріалами Державного архіву Вінницької області з метою відновлення історичної справедливості та оприлюднення документів часів тоталітарного режиму. Висвітлено підготовку антирадянського селянського повстання 1930 року в Лучинецькому, Копайгородському, Могилівському, Яришівському, Мурованокуриловецькому, Яптушківському, Шаргородському районах Могилівської округи та показана сила опору українського селянства грабіжницьким хлібозаготівлям, колективізації та політиці розкуркулення.

Ключові слова: колективізація, хлібозаготівля, голод, повстанський рух, підпілля, антирадянські виступи, Могилівська округа.

Anatoliy Boyta

RESISTANCE OF PEASANTS OF MOGYLIV REGION

Abstract. This research was prepared on the materials from National archives of Vinnitsa county with the intent of restoring historical justice and promulgation of the documents from the times of totalitarian